

ΕΝΟΤΗΤΑ 9^H

«Οι νόμοι επισκέπτονται το Σωκράτη στην φυλακή»
ΕΝΟΤΗΤΑ 9^η «Οι νόμοι επισκέπτονται το Σωκράτη στην φυλακή»

9.Α ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

- Η **εφαρμογή των νόμων** και τα κίνητρα που δίνει η κοινωνία σε κάθε εποχή στους πολίτες για να τους τηρούν,
- Η σκέψη του Σωκράτη και η προσωπικότητά του.

Στο έργο του Πλάτωνα «*Κρίτων*» πρωταγωνιστεί ο Σωκράτης, όπως και στην *Απολογία*, ο οποίος παρουσιάζεται να συζητά με τον φίλο του Κρίτωνα. Στο έργο αυτό ο Πλάτων μας εξιστορεί πώς ένας πλούσιος φίλος του Σωκράτη ετοίμασε την απόδραση του, καθώς θεωρούσε άδικη την καταδίκη του δασκάλου του, αλλά εκείνος δε δέχτηκε.

Η κατηγορία που οδήγησε τον Σωκράτη στην καταδίκη ήταν ότι πίστευε σε άλλους θεούς από εκείνους που τιμούσε η πόλη του και ότι διέφθειρε τους νέους. Η δικαιολόγηση της άρνησής του να δραπετεύσει ήταν δύσκολη, καθώς οι φίλοι του υποστήριζαν ότι η δραπέτευσή του δε θα αποτελούσε αδικία αλλά θεραπεία μιας αδικίας.

Ο Σωκράτης δικαιολογεί με επιχειρήματα την άρνησή του να δραπετεύσει από τη φυλακή και την απόφασή του να μείνει πιστός στους νόμους της πόλης. Ο Πλάτων προσωποποιεί τους νόμους, οι οποίοι συναντούν το Σωκράτη και τον ρωτούν αν είναι αυτός που δίδασκε την υπακοή στους νόμους της πατρίδας. Τελικά ο Σωκράτης ήπιε το κώνειο, διδάσκοντας δια του παραδείγματός του όχι μόνο τους μαθητές του αλλά την ανθρωπότητα όλη την αξία της **τήρησης των νόμων**.

Μετάφραση παράλληλου κειμένου 9^{ης} ενότητας

Η δύναμη των νόμων ποια είναι; Άραγε αν κάποιος από σας που αδικείται φωνάξει δυνατά, θα τρέξουν και θα παραβρεθούν για να το βοηθήσουν; Όχι· γιατί [οι νόμοι] είναι γράμματα γραμμένα και δε θα μπορούσαν να το κάνουν. Ποια λοιπόν είναι η δύναμη τους;

Εσείς, αν τους ενισχύετε και τους καθιστάτε έγκυρους σ' αυτόν που κάθε φορά τους έχει ανάγκη.

Επομένως και οι νόμοι είναι ισχυροί από σας και σεις λόγω των νόμων.

Πρέπει λοιπόν να τους βοηθάτε με τον ίδιο τρόπο, όπως ακριβώς [θα βοηθούσε] κάποιος τον εαυτό του αν αδικούνταν, και τα αδικήματα κατά των νόμων να θεωρείτε κοινά [δηλ. ότι στρέφονται εναντίον του συνόλου] για όποιο λόγο τυχόν συλλαμβάνεται κάποιος, και μήτε δημόσια υπηρεσία που ανέλαβε μήτε ευσπλαχνία μήτε κανένας άνδρας μήτε κανένα τέχνασμα να εφευρίσκεται εξαιτίας του οποίου, αν κανείς παραβεί τους νόμους, δε θα τιμωρηθεί.
Δημοσθένης, *Κατά Μειδίου* 224-225

Λίγα λόγια για το απόσπασμα: Προέρχεται από το λόγο του Δημοσθένη «κατά Μειδίου». Ο λόγος αυτός εκφωνήθηκε στο δικαστήριο, όταν ο Δημοσθένης μίλησε το Μειδία (Αθηναίος ρήτορας και αυτός), επειδή τον είχε χτυπήσει. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο Δημοσθένης προσπαθεί να πείσει τους δικαστές να είναι αμερόληπτοι και να μη λυπηθούν το Μειδία, γιατί οι νόμοι δε θα έχουν καμία ισχύ, αν δεν εφαρμόζονται σε όλες τις περιπτώσεις

9.Γ1.ΔΥΝΗΤΙΚΟ ΑΝ –ΔΥΝΗΤΙΚΕΣ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Το μόριο **αν** στην αρχή ήταν *επίρρημα* και σήμαινε: ίσως, τυχόν, ενδεχομένως, πιθανόν. Διακρίνεται σε:

- α. **υποθετικό** που συντάσσεται πάντα με υποτακτική-
- β. **αοριστολογικό** που συντάσσεται πάντα με υποτακτική-
- γ. **δυνητικό** που συντάσσεται:

1. με οριστική παρελθοντικού χρόνου (παρατ., αορ., υπερσ.) τότε η έγκλιση ονομάζεται **δυνητική οριστική** και δηλώνει κάτι που μπορούσε να γίνει στο παρελθόν ή κάτι αντίθετο του πραγματικού. Μεταφράζεται η έγκλιση αυτή:

θα + *παρατατικός ή υπερσυντέλικος*

π.χ. *εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, οὐκ ἂν ποτέ ταῦτα ἔπασχον.*

2. ευκτική κάθε χρόνου (εκτός από το μέλλοντα)- τότε η έγκλιση ονομάζεται **δυνητική ευκτική** και δηλώνει το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον. Μεταφράζεται η έγκλιση αυτή: *μπορεί να... ή θα + παρατατικός*

π.χ. *οὐκ ἄβουις παρά τοῦ μή ἔχοντος*

3. με απαρέμφατο και μετοχή σε κάθε χρόνο εκτός από μέλλοντα. Τότε ονομάζονται **δυνητικό απαρέμφατο** και **δυνητική μετοχή** και ισοδυναμούν με δυνητική ευκτική (συνήθως) ή με δυνητική οριστική ίδιου χρόνου ανάλογα με το νόημα των συμφραζομένων.

π.χ. Κλέων ἔλεγε, εἰ ἦρχε, τοῦτο ἂν ποιῆσαι (ἔποιήσεν ἂν).

Νομίζω τοῦτο οὐκ ἂν ἀληθές εἶναι (= οὐκ ἂν εἶη)

9.Γ2 ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ειδικές ονομάζονται οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις που «ειδικεύουν», δηλαδή περιορίζουν και αποσαφηνίζουν το γενικό και αόριστο νόημα του ρήματος εξάρτησης ή ενός όρου της πρότασης, όπου αναφέρονται. Επειδή, ως προς το περιεχόμενο, είναι **προτάσεις κρίσης**, γι' αυτό και **εκφέρονται** με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσης και δέχονται άρνηση *ού*.

Εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους *ὅτι* και *ὥς* (και σπάνια με το *ὅπως*) και συμπληρώνουν την έννοια ρημάτων που κατά κανόνα εκφράζουν διαπίστωση του ομιλητή.

Έτσι, ως ονοματικές προτάσεις κατέχουν τη θέση μιας πλάγιας πτώσης ονόματος και **λειτουργούν στο λόγο ως αντικείμενο** [ρημάτων λεκτικών (λέγειν, Ἀγγέλλειν) ή αισθητικών (*αἰσθάνεσθαι, ὄρᾶν, ἀκούειν*) ή γνωστικών (γινώσκειν, *εἶδέναι*)] ή **υποκείμενο** σε περίπτωση άμεσης εξάρτησης από το ρήμα (απρόσωπων ρημάτων ή εκφράσεων), και *ως επεξηγήση*, όταν έχουμε έμμεση εξάρτηση απ' αυτό.

ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ,

Ενδοιαστικές ονομάζονται οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις που δηλώνουν: ενδοιασμό, ανησυχία, φόβο προσδοκώμενο ή πραγματικό κακό ή ανεπιθύμητο (ενδοιασμός = αμφιβολία, δισταγμός από το ρ. *ένδοιάζω*).

Εισάγονται με τους ενδοιαστικούς συνδέσμους *μή, μή ού* και κατά κανόνα είναι προτάσεις επιθυμίας με κυρίαρχη έγκλιση *την υποτακτική*, αν και παρουσιάζουν συχνά ποικιλία εκφοράς. Ως ονοματικές προτάσεις συμπληρώνουν, άμεσα ή έμμεσα, το νόημα ρημάτων που εκφράζουν φόβο (φοβοῦμαι, δέδοικα, όκνῶ), ανησυχία, υποψία, προσοχή. και γι' αυτό **λειτουργούν στο λόγο ως αντικείμενο, υποκείμενο ή επεξήγηση.**

Εκφέρονται συνήθως με *υποτακτική*, σπάνια με *οριστική*, όταν το φοβερό ή ανεπιθύμητο το φαντάζεται κανείς όχι σαν ενδεχόμενο αλλά ως κάτι πραγματικό. Μετά από ιστορικό χρόνο με υποτακτική ή ευκτική του πλάγιου λόγου.

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ή πλάγιες ερωτήσεις λέγονται οι δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις, που περιέχουν ερώτηση που έγινε ή πρόκειται να γίνει, όχι όμως άμεσα αλλά σε εξάρτηση από κάποιο ρηματικό τύπο σύμφωνα με τις απαιτήσεις του λόγου. *Λειτουργούν ως αναγκαίο συμπλήρωμα του ρήματος* εξάρτησης, δηλαδή ως αντικείμενο ή υποκείμενο αυτού ή ως επεξήγηση των όρων αυτών.

Οι πλάγιες ερωτήσεις είναι στην ουσία μια μορφή του πλάγιου λόγου, γιατί αρχικά ήταν ευθείες ερωτήσεις. Γι' αυτό και έχουν τα ίδια σχεδόν χαρακτηριστικά με εκείνες, με βασική όμως διαφοροποίηση την απουσία του ερωτηματικού σημείου στίξης.

Ειδικότερα **οι πλάγιες ερωτήσεις είναι εξαρτημένες προτάσεις κρίσης ή επιθυμίας** με θετικό ή αρνητικό χαρακτήρα, όπως και οι ευθείες ερωτήσεις. Διακρίνονται κι αυτές ανάλογα με το βαθμό της άγνοιας του ομιλητή σε ερωτήσεις ολικής (απλές -διμελείς) και μερικής άγνοιας.

Σχηματικά λοιπόν έχουμε το εξής διάγραμμα:

- α. κρίσης -επιθυμίας (άρνηση *ού -μη* αντίστοιχα)
- β. ολικής ή μερικής άγνοιας
- γ. ολικής άγνοιας: απλές -διμελείς.

ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι προτάσεις κατά το περιεχόμενό τους διακρίνονται, ως γνωστό, σε προτάσεις κρίσης, επιθυμίας, επιφωνηματικές και ερωτηματικές.

Ευθείες ερωτήσεις λέγονται οι ανεξάρτητες ερωτηματικές προτάσεις που υποβάλλονται απευθείας απ' αυτόν που ρωτάει, χωρίς δηλαδή να μεσολαβεί ρήμα εξάρτησης. Οι προτάσεις αυτές εκφράζουν απορία, που αποτελεί αυτοτελές νόημα, και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως κύριες προτάσεις.

Σε γραπτό λόγο έχουν ως αναγκαίο εξωτερικό χαρακτηριστικό γνώρισμα κατά κανόνα το ερωτηματικό, ενώ στον προφορικό αναγνωρίζονται από τον τόνο της φωνής (ηχώχρωμα).

Αναλυτικότερα **οι ευθείες ερωτήσεις** είναι κύριες προτάσεις κρίσης ή επιθυμίας με θετικό ή αρνητικό χαρακτήρα. Ανάλογα με το βαθμό της άγνοιας αυτού που διατυπώνει το ερώτημα διακρίνονται σε ερωτήσεις ολικής και μερικής άγνοιας. Οι ολικής άγνοιας είναι μονομελείς, διμελείς, πολυμελείς.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αναφορικές ονομάζονται οι δευτερεύουσες προτάσεις, που το περιεχόμενο τους **αναφέρεται - αποδίδεται** σε κάποιον κύριο ή δευτερεύοντα όρο μιας άλλης πρότασης. Αυτόν τον προσδιοριζόμενο όρο (*όρο της αναφοράς*), που εκφράζεται ρητά στο λόγο ή εννοείται από τα συμφραζόμενα, τον προσδιορίζει ακριβέστερα και σαφέστερα η αναφορική πρόταση ή απλώς τον συμπληρώνει· συχνά όμως συνδέεται μαζί του και με επιρρηματική σχέση.

Οι προτάσεις αυτές εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα και εκφέρονται με τις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσης (άρνηση *ου*) και επιθυμίας (άρνηση *μη*). Η θέση τους ρυθμίζεται από τις ιδιαίτερες ανάγκες του λόγου. Έτσι, κανονικά ακολουθούν την πρόταση, στην οποία ανήκει ο προσδιοριζόμενος όρος, προηγούνται για έμφαση ή και παρεμβάλλονται.

Για να προσδιορίσουμε τις αναφορικές προτάσεις, πρέπει να διακρίνουμε το λεκτικό σύνολο (την ομάδα λέξεων), στο οποίο ανήκουν και το συντακτικό τους ρόλο σ' αυτό. Η μορφολογική ιδιαιτερότητα του τρόπου εισαγωγής τους, η σχέση τους με τον προσδιοριζόμενο όρο, αλλά και η σημασιολογική ευρύτητα τους επιτρέπει στις προτάσεις αυτές να επιτελούν πολλές λειτουργίες. Έτσι, αντιστοιχούν με τα ονόματα και ονομάζονται **ονοματικές**, αλλά και με τα επιρρήματα και καλούνται **επιρρηματικές**. Τέλος εκφράζουν σύγκριση ή παρομοίωση και λέγονται **παραβολικές** ή **παρομοιαστικές**.

Αναλυτικότερα:

1. Εισάγονται:

α) με **αναφορικές αντωνυμίες**: *ὅς* , *ὅσπερ* , *ὅσος* , *οἷος* , *ἡλικός* , *ὄποδαπός*, *ὅστις* , *ὄπότερος*, *ὄπόσος* , *ὄποῖος*, κ.ά.

β) με **αναφορικά επιρρήματα**: *οὗ*, *ὅπου*, *ὅθεν*, *ὀπόθεν*, *ὡς*, *ὅπως* , *οἷ,ὀποῖ*, *ἦ*, *ὅπη*, *ἦπερ*, *καθάπερ*, *οἷον*, *οἷα*, *ὅσον*, *ὅσω*, *ἐνθεν* (= από όπου) κ.ά.

2. Εκφέρονται:

α) με **απλή οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική** (οι αναφορ. ονοματικές ή επιρρηματικές κρίσης),

β) με **προτρεπτική ή απαγορευτική υποτακτική, προστακτική ή ευχετική ευκτική** (οι αναφορ. ονοματικές ή επιρρηματικές επιθυμίας),

γ) με **απλή οριστική, δυνητική οριστική, δυνητική ευκτική, υποτακτική, ευκτική ή απαρέμφατο** (οι μεικτές αναφορικές προτάσεις),

δ) με **ευκτική** από έλξη.

3. Διακρίνονται:

α) ΣΕ ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ:

Αυτές εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται:

α. ως υποκείμενο,

β. ως αντικείμενο,

γ. ως κατηγορούμενο,

δ. ως ονοματικός προσδιορισμός, παράθεση ή επεξήγηση,

ε. ως επιθετικός ή κατηγορηματικός προσδιορισμός,

στ. ως ετερόππτως ονοματικός προσδιορισμός (γεν. αντικειμενική, κτητική, διαιρετική κ.λ.π.), ιδιαίτερα όταν παραλείπεται μια δεικτική αντωνυμία που είναι προσδιοριζόμενος όρος. Τη συντακτική της θέση τότε την παίρνει ολόκληρη η αναφορική πρόταση.

β) σε επιρρηματικές (Η περιγραφή και ανάλυσή τους θα γίνει σε επόμενο κεφάλαιο